

Nr 44

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motion angående reglerna för omröstning i kommunalfull- mäktige.

I motion nr 255 i första kammaren av herr Erik Olsson hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring i 22 § kommunallagen att det i de fall då ordföranden avstått från att rösta och rösterna faller lika för olika meningar må tillåtas att lotten skiljer mellan lika röstetal».

Gällande bestämmelser

Enligt 22 § kommunallagen (KomL) gäller såsom huvudregel vid omröstning i kommunalfullmäktige att om rösterna faller lika för olika meningar blir den mening beslut, som ordföranden biträder. Undantag från denna regel är, att vid val och tillsättande av tjänstebefattning skiljer lotten vid lika röstetal. Dessa omröstningsregler skall enligt 38, 45 och 47 §§ äga motsvarande tillämpning med avseende å kommunens styrelse (kommunalnämnd, drätselkammare, stadskollegium) och s. k. fakultativ nämnd.

Samma omröstningsregler som de nämnda gäller enligt 32, 49, 52 och 54 §§ landstingslagen (LtL) samt 25, 33, 37, 41 och 51 §§ lagen om församlingsstyrelse (LFS). I Stockholms stadsfullmäktige gäller enligt 23 § kommunallagen för Stockholm (KomLSthm) att lotten skiljer mellan lika röstetal vid val men i övriga fall verkställs ny omröstning med slutna sedlar, varvid före dessas öppnande en sedel avlägges för att, om rösterna även nu blir lika, bestämma beslutet. I stadskollegiet och stadens övriga nämnder tillämpas däremot samma omröstningsregler som i andra kommuner (40 och 47 §§ samt 51 § 1 mom. KomLSthm). Enligt vad som framgår av lagens förarbeten härleder sig det i Stockholms stadsfullmäktige tillämpade omröstningssättet från den tid då överståthållaren var ordförande i fullmäktige och det har bibehållits såsom hävdvunnet.

Historik

Regeln om ordförandens utslagsröst vid omröstning, där lika röstetal för olika meningar uppkommit, har gammal hävd i svensk kommunalför-

valtning. Sålunda återfinnes en dylik regel bl. a. i 1817 års och 1843 års förordningar om sockenstämmor på landet och 1847 års förordning om sockenstämmor i Stockholms stad. I 1843 års förordning var regeln förenad med den inskränkningen, att den var gällande, därest ej annat var föreskrivet.

I de av Kungl. Maj:t — efter inhämtande av yttrande från riksdagen — den 21 mars 1862 utfärdade förordningarna om kommunalstyrelse på landet, kommunalstyrelse i stad, om kyrkostämma m. m. samt om landsting bibehölls regeln om ordförandens utslagsröst. Undantag gjordes för val, därvid i stället lotten skulle skilja. I det utredningsbetänkande, som föregick lagstiftningen och som i proposition förelades riksdagen, saknades bestämmelsen om lottning vid omröstning för val. Utredningsförslaget godkändes av riksdagen. Någon fråga om ändrat omröstningsförfarande vid val förekom icke i utskottsbehandlingen (Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets utlåtande nr 161 och 193 vid 1859—1860 års riksdag). Undantagsregeln synes sålunda ha tillkommit vid Kungl. Maj:ts »skärskådan» (prop. nr 73) och bearbetning av författningsförslagen. — Kungl. Maj:ts förordning den 23 maj 1862 ang. kommunalstyrelse i Stockholm — som utfärdades utan inhämtande av riksdagens yttrande över avgivet förslag — innehöll samma omröstningsregler som i de den 21 mars s. å. utfärdade förordningarna.

Omröstningsbestämmelserna i 1862 års förordningar undergick i nu förevarande hänseenden inga ändringar förrän år 1930. Genom 1930 års lagar om kommunalstyrelse på landet, kommunalstyrelse i stad, församlingsstyrelse och församlingsstyrelse i Stockholm skapades ytterligare ett undantag, nämligen att lotten skulle skilja även vid lika röstetal vid omröstning för tillsättande av tjänstebefattning. År 1931 ändrades i motsvarande mån omröstningsbestämmelserna i 1924 års landstingslag. I den s. å. stiftade lagen om kyrkofullmäktige och kyrkoråd i Göteborg hänvisades i hithörande del till lagen år 1930 om församlingsstyrelse. Ur förarbetena vid 1930 års lagändringar må i korthet anföras följande. Utredningsförslaget (SOU 1928: 2) innehöll bl. a. följande bestämmelse:

falla rösterna lika för olika meningar, skiljer vid val, vartill ej hänföres tjänstemans tillsättande, lotten mellan lika röstetal, men varder i övriga fall den mening beslut, som ordföranden biträder.

Regeln angavs innebära ett förtydligande av motsvarande bestämmelser i 1862 års författningar. I ett remissyttrande över förslaget anmärktes, att bestämmelsen att till val icke skulle hänföras tjänstemans tillsättande, stred mot hittills vanlig praxis och att ändring icke syntes önskvärd (prop. 1930: 99 s. 126).

Departementschefen (s. 128) anförde, att tillräcklig anledning icke torde föreligga att i fråga om sättet för erhållande av beslut vid lika röstetal göra skillnad mellan val och tillsättande av tjänstemän, utan att även vid sådant tillsättande tillämpa förfarande med avgörande genom lottdragning vid lika

röstetal. I propositionen borttogs i följd härav orden »vartill ej hänföres tjänstemans tillsättande».

Konstitutionsutskottet (KU 1930: 30 s. 15) uttalade i anledning av propositionen, att då beslut om tillsättande av tjänsteman enligt dess mening icke kunde anses såsom val ansåg utskottet, som höll före att dylikt beslut borde ske på samma sätt som var för val stadgat, att ett tillägg till förslaget därom borde införas. Utskottets förslag till tillägg blev också lagfäst. Genom 1935 års lag (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm genomfördes motsvarande lagstiftningsåtgärd.

Förenämnda omröstningsbestämmelser har i sak oförändrade överförts till nu gällande kommunallagar.

Två avgöranden i regeringsrätten

Ur regeringsrättens årsbok må redovisas följande rättsfall:

1930 notis S 175; Vid efter upprop företagen omröstning i kommunalfullmäktige i ärende ang. ålderdomshem avgavs 12 röster för bifall till och 12 röster för avslag å ett i ärendet framlagt förslag. För avslag röstade därvid vice ordföranden, medan ordföranden nedlade sin röst. Innan omröstningen förklarats avslutad, överlämnade ordföranden åt vice ordföranden att leda förhandlingarna, varefter med dennes utslagsröst förslaget förklarades avslaget. I besvär över beslutet anfördes bl. a. att frågans behandling varit olaglig, enär ordföranden, vilken hela tiden befunnit sig inne i lokalen, hade bort i stället för vice ordföranden avgöra utgången av omröstningen. KB lämnade besvären utan bifall, enär icke visats, att vid klandrade beslutets fattande förekommit någon omständighet att jämlikt 75 § i KF om kommunalstyrelse på landet medföra beslutets ogiltighet. — RegR: ej ändring.

1958 ref. 11; Vid omröstning i kommunalfullmäktige avgavs 12 röster för bifall till förslag ang. fastställande av anslutningsavgifter för vatten och avlopp m. m. och 12 röster för avslag å förslaget. För bifall röstade därvid vice ordföranden, medan ordföranden avstod från att rösta. I protokollet antecknades, att till följd härav den mening som vice ordföranden biträtt blev kommunalfullmäktiges beslut. Besvär anfördes. KB lämnade besvären utan bifall. RegR yttrade i utslag: »Enär i förevarande fall rösterna fallit lika för olika meningar, samt det vid sådant förhållande jämlikt 22 § kommunallagen ankommit å ordföranden — oavsett att han under omröstningen förklarat sig avstå från att rösta — att tillkännagiva vilken mening han biträdde, men så ej skett och förty kommunalfullmäktiges klandrade beslut ej tillkommit i laga ordning, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva ifrågavarande beslut.»

Motionen

Motionären uttalar, att stadgandet i kommunallagen och dess tillämpning i rättspraxis medför att ordföranden i kommunalfullmäktige icke under alla förhållanden har rätt att i likhet med övriga fullmäktigeledamöter av-

stå från att rösta, utan tvingas i fall rösterna faller lika vid omröstning att avgöra frågan, vilket icke är tillfredsställande. Motionären anför vidare att en kommunalfullmäktigeordförande bör ha samma rätt som övriga ledamöter att avstå från att rösta, och att han kan komma i svårt bryderi om han inte haft möjlighet att bilda sig en uppfattning i den fråga han enligt kommunallagen är skyldig att omedelbart avgöra. Under en sådan tidspress kan han lätt komma att avgöra frågan på ett sätt som han sedan vid närmare eftertanke måste bedöma som felaktigt.

Utskottet

Föreskriften om ordförandens utslagsröst vid omröstning i kommunalfullmäktige och andra kommunala organ har, som framgår av föregående redogörelse, gammal hävd. Regelns tillämpning har, såvitt utskottet känner till, inte föranlett missnöje inom kommunerna eller skapat olägenheter som motiverar en lagändring. Med hänsyn härtill finner sig utskottet inte kunna tillstyrka motionärens yrkande utan hemställer,

att motionen I: 255 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 oktober 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson*, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, Dahl*, Sörenson, Dahlberg, Tistad och Svenungsson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, Henningsson, Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping*, Andersson i Billingsfors, Werbro, Boo, Werner* och Lindberg*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr Erik Olsson.